

Przenoszenie energii w reakcjach redoks

- [Wprowadzenie](#)
- [Film samouczek](#)
- [Podsumowanie](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Przenoszenie energii w reakcjach redoks

Reakcje utleniania i redukcji polegają na wymianie elektronów między donorem i akceptorem.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Organizmy żywe wymagają dopływu energii ze środowiska. Fotoautotrofom jest ona dostarczana w postaci energii świetlnej, a następnie przekształcana w energię chemiczną, skumulowaną w związkach organicznych. Te z kolei mogą być wykorzystane jako źródło energii dla roślinożerców, którzy mogą stać się pożywieniem dla konsumentów mięsożernych. W ten sposób energia jest przenoszona oraz przekształcana. Oczywiście jej część ulega wypromieniowaniu do otoczenia w postaci ciepła.

Transfer energii wiąże się z przenoszeniem elektronów w obrębie komórki z udziałem uniwersalnych przenośników elektronów i protonów, biorących udział w reakcjach redoks. Energia potencjalna elektronów, zmagazynowana w cząsteczkach NADH, FADH₂ czy też NADPH, może być następnie wykorzystana do syntezy ATP. Przekazywane w ten sposób elektrony i protony pochodzą z wysokoenergetycznych pokarmów: węglowodanów i tłuszczów.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym są reakcje redoks.
- Opiszysz rolę uniwersalnych przenośników elektronów i protonów NAD, NADP i FAD.

Film samouczek

Polecenie 1

Trwa wczytywanie danych..

Przenoszenie energii w reakcjach redoks

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1aGurJ8Tk67S>

Przenoszenie energii w reakcjach redoks.

Źródło: Inga Wójtowicz, reż. Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału.

Schemat glikolizy.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Rozmieszczenie uniwersalnych przenośników elektronów i protonów w reakcjach cyklu Krebsa.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Łańcuch oddechowy.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Podaj nazwę reakcji charakterystycznej dla komórek mięksizu asymilacyjnego, w której rolę uniwersalnego przenośnika elektronów i protonów pełni cząsteczka NADP. Zastanów się, czy NADP jest w tej reakcji utleniaczem czy reduktorem.

Polecenie 3

Wyjaśnij, co oznacza stwierdzenie, że pierwiastek znajduje się na pierwszym stopniu utlenienia.

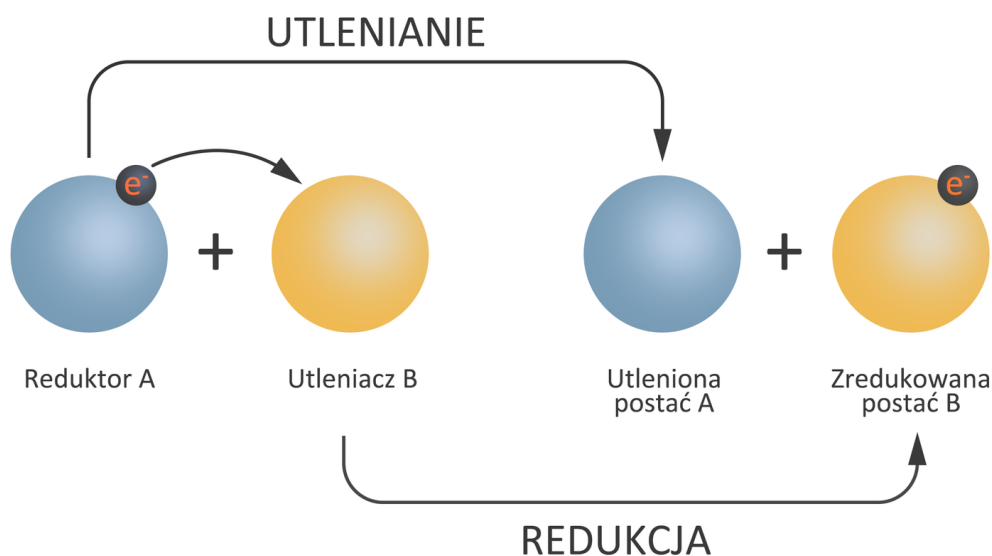

Podsumowanie

Reakcje utleniania-redukcji (reakcje redoks)

Reakcje redoks to wszystkie reakcje chemiczne, w których dochodzi zarówno do **redukcji**, jak i **utleniania**. Katalizowane są przez enzymy z klasy **oksydoreduktaz**, których przykładem jest **dehydrogenaza alkoholowa**. Reakcje redukcji wiążą się z przejściem danego atomu lub związku chemicznego z wyższego stopnia utlenienia na niższy. Natomiast utlenianie polega na przejściu danego atomu na wyższy stopień utlenienia.

Podczas reakcji utleniania dochodzi do oddawania elektronów przez dany atom lub związek, a akceptor tych elektronów nazywany jest **utleniaczem**. Z kolei w trakcie redukcji dany związek przyjmuje elektrony od donora elektronów, który jest w tym przypadku **reduktorem**.

Schematyczne przedstawienie reakcji redoks.
Źródło: Englishsquare sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Rola uniwersalnych przenośników elektronów i protonów w reakcjach redoks

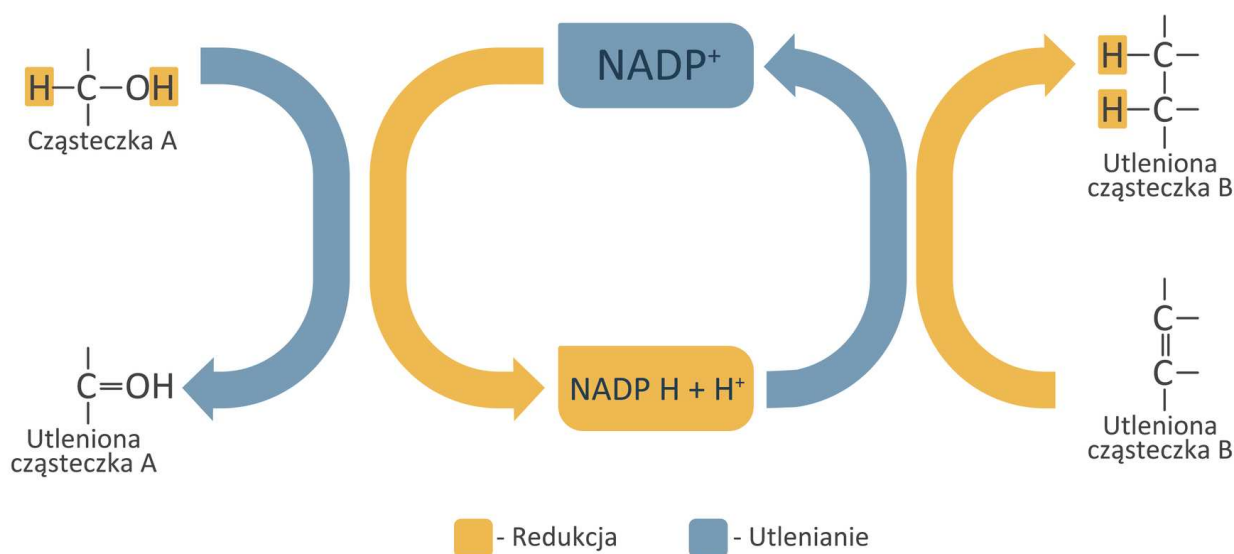
Energia zawarta w pokarmie jest stopniowo odbierana i magazynowana w cząsteczkach uniwersalnych przenośników elektronów i protonów, a następnie może zostać wykorzystana w komórce do syntezy innych cząsteczek, w tym ATP.

Dinukleotyd nikotyno-amidoadeninowy

NAD to związek organiczny. Może występować w formie zredukowanej, jako NADH, oraz w formie utlenionej, jako NAD^+ . Cząsteczka NAD^+ jest dinukleotydem. Może wiązać jeden proton (H^+) oraz dwa elektrony, czyli ulegać redukcji, w wyniku której powstaje NADH.

Fosforan dinukleotydu nikotynoamidoadeninowego

Dinukleotyd flawinoadeninowy

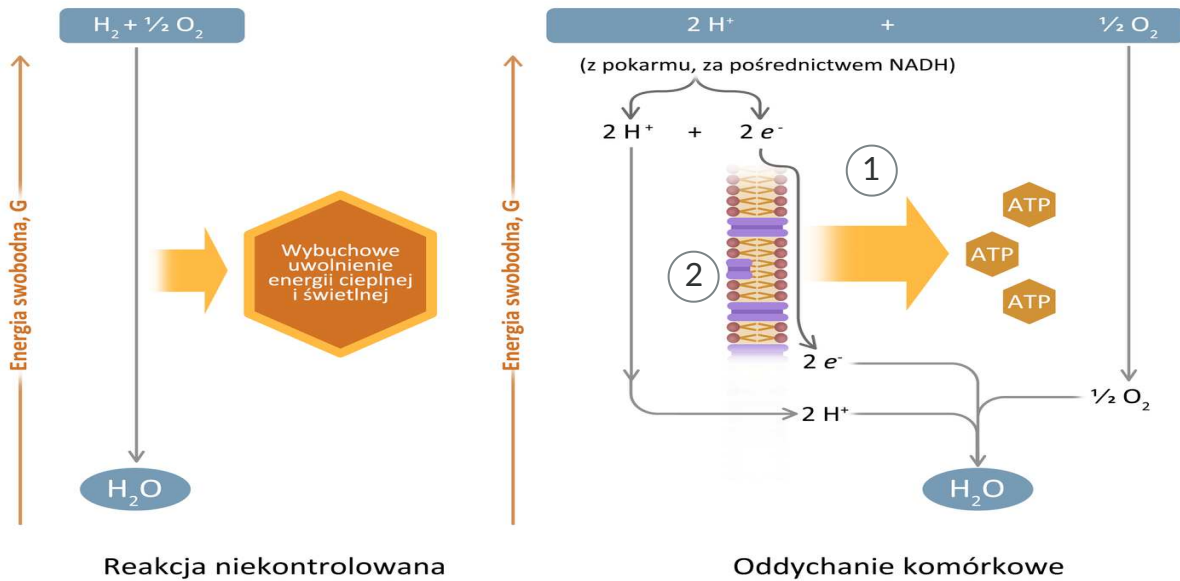

Schematyczne przedstawienie redukcji i utleniania przenośników elektronów i protonów w reakcjach redoks. Kation NADP^+ jest formą utlenioną związku NADP, który ma zdolność przyłączania atomów wodoru pochodzących od substratu. NADPH (forma zredukowana) powstaje przez oderwanie dwóch elektronów i dwóch protonów od zredukowanego związku organicznego (cząsteczki A). Podczas tego procesu elektrony oraz jeden proton zostają przyłączone do NADP^+ , a jeden z protonów w postaci jonu H^+ zostaje uwolniony do środowiska, co wyrażamy zapisem $\text{NADPH} + \text{H}^+$. Kolejny cykl reakcji redoks rozpoczyna się, gdy atom wodoru zostanie przeniesiony na utlenioną cząsteczkę B.

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Forma utleniona	Forma zredukowana	Przykładowe reakcje, w których biorą udział
-----------------	-------------------	---

Forma utleniona	Forma zredukowana	Przykładowe reakcje, w których biorą udział
NAD ⁺	NADH + H ⁺	glikoliza, reakcja pomostowa, cykl Krebsa, łańcuch oddechowy
FAD	FADH ₂	cykl Krebsa, łańcuch oddechowy
NADP ⁺	NADPH + H ⁺	fotosynteza

1

Kontrolowane uwalnianie energii potrzebnej do syntezy ATP

2

Łańcuch oddechowy

Bezpośrednie przeniesienie elektronów z atomu wodoru na tlen, w wyniku którego powstaje cząsteczka wody, jest reakcją silnie egzoergiczną, prowadzącą do wydzielenia dużej ilości energii w postaci ciepła i światła. Taka eksplozja nie byłaby korzystna dla komórki, gdyż zbyt duża porcja uwalnianej energii mogłaby doprowadzić do jej uszkodzenia. Rozwiązaniem jest odbieranie energii z pokarmu stopniowo, co się wiąże z przyłączaniem elektronów i protonów pochodzących z dostarczonych związków organicznych do uniwersalnych przenośników elektronów i protonów, a następnie ich oddawaniem na inne cząsteczki. Prowadzi to do stopniowego uwalniania energii w reakcjach redoks, która może być wykorzystana do syntezy ATP, a przykładem takiego mechanizmu jest łańcuch oddechowy.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

dehydrogenaza alkoholowa

enzym z klasy oksydoreduktaz; katalizuje reakcję przekształcenia aldehydu octowego w etanol

FAD

dinukleotyd flawinoadeninowy, złożona z kwasu adenozybonomonofosforowego i nukleotydu flawinowego pochodna witaminy B₂ – ryboflawiny; FAD bierze udział w reakcjach oksydacyjno-redukcyjnych; wiąże dwa atomy wodoru, tworząc FADH₂, który przekazuje następnie elektrony do tlenu za pośrednictwem łańcucha oddechowego

NAD

dinukleotyd nikotynoamidoadeninowy; NADH + H⁺ jest formą zredukowaną, a NAD⁺, formą utlenioną; pełni istotną rolę w procesach oddychania komórkowego, jest akceptorem elektronów i protonów w procesach utleniania komórkowego

NADPH

fosforan dinukleotydu nikotynoamidoadeninowego; forma zredukowana (NADPH + H⁺) jest głównym donorem elektronów w biosyntezach redukcyjnych, np. przy biosyntezie kwasów tłuszczowych, fotosyntetycznym cyklu Calvina–Bensona (faza ciemna fotosyntezy), reakcjach hydroksylacji; forma utleniona (NADP⁺) to ostateczny akceptor elektronów w fotosyntetycznym łańcuchu przenośników elektronów

oksydoreduktazy

enzymy katalizujące reakcje utleniania i redukcji (reakcje redoks)

reakcja redoks

reakcja utleniania-redukcji, w której dochodzi do przeniesienia jednego lub więcej elektronów od atomu, jonu lub cząsteczki donora (czyli reduktora) do akceptora (czyli utleniacza)

redukcja

proces polegający na pobraniu elektronu (elektronów) przez jon lub atom, w wyniku czego maleje stopień utlenienia pierwiastka

reduktor

substancja chemiczna, która oddaje elektrony substancji redukowanej, a sama ulega utlenieniu

utleniacz

substancja chemiczna, która jest akceptorem elektronów pochodzących od reduktora, a sama ulega redukcji

utlenianie

proces polegający na oddaniu elektronu (elektronów) przez jon, atom lub grupę atomów, w wyniku czego podwyższa się stopień utlenienia pierwiastka oddającego elektrony

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne dokończenie poniższego zdania:

Enzymy katalizujące reakcje utleniania i redukcji to...

liazy.

ligazy.

transferazy

izomerazy.

hydrolazy.

oksydoreduktazy.

Przykładem enzymu z tej klasy jest:

fosfataza kwaśna

kinaza fosfokreatynowa

dehydrogenaza alkoholowa

syntaza ATP

Ćwiczenie 2

Podczas fazy fotosyntezy zależnej od światła (faza jasna) dochodzi do procesu fotolizy wody, który polega na rozpadzie jej cząsteczki do tlenu cząsteczkowego, dwóch jonów H^+ i dwóch elektronów. Fotoliza zachodzi wyłącznie w fotosystemie II, w którym znajdują się cząsteczki chlorofilu *a*. Pod wpływem światła z cząsteczek tych wybijane są elektrony, których wędrówka przez przenośniki elektronów skutkuje wydzieleniem energii. Energia ta zostaje wykorzystana do wytworzenia ATP (fosforylacja fotosyntetyczna).

Na podstawie zamieszczonego wyżej tekstu i własnej wiedzy połącz poniższe stwierdzenia tak, aby razem podawały prawdziwe informacje.

utlenianie cząsteczek chlorofilu A

zachodzi dzięki energii fotonów światła

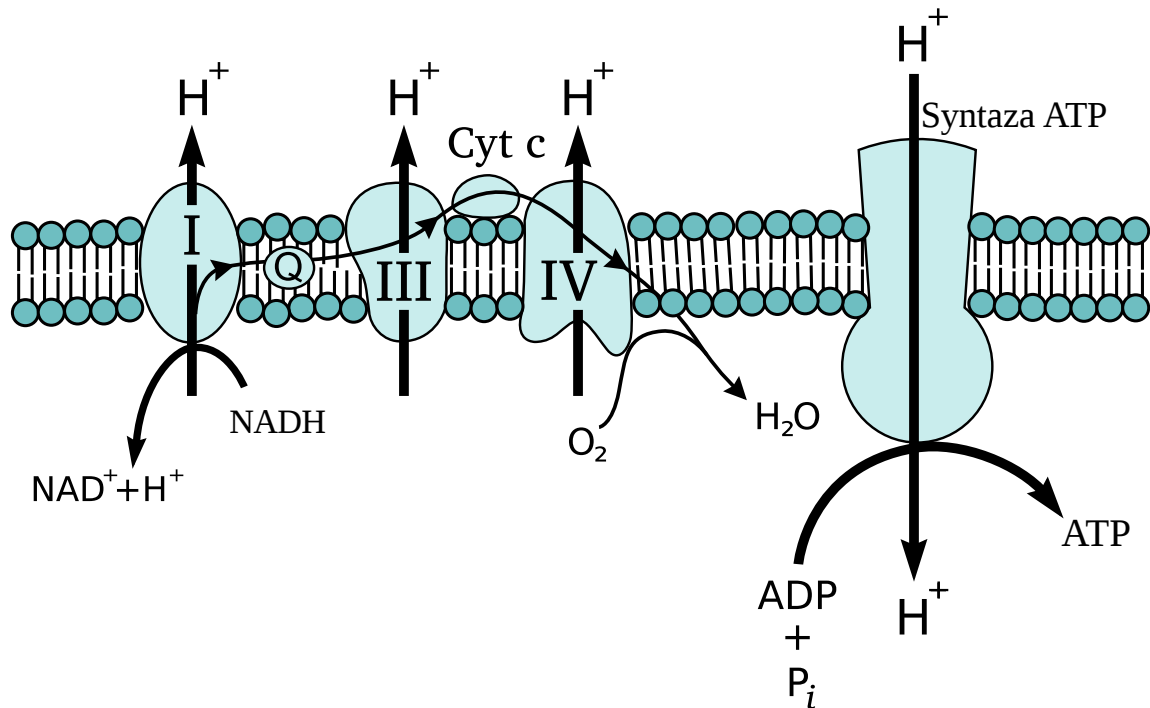
redukcja cząsteczek chlorofilu A

zachodzi dzięki produktom fotolizy wody

Ćwiczenie 3

Poniższy rysunek przedstawia łańcuch oddechowy, będący jednym z etapów oddychania tlenowego. Kompleksy białkowe oznaczone jako I, III i IV pełnią funkcję pomp protonowych, które transportują kationy wodoru z matriks mitochondrium do przestrzeni międzybłonowej.

Łańcuch oddechowy.

Źródło: Masur, wikimedia.org, domena publiczna.

Na podstawie podanych wyżej informacji i własnej wiedzy wskaż poprawną odpowiedź na pytanie: „Jaką energią napędzane są pompy protonowe obecne w łańcuchu oddechowym?”.

- energią pochodzącą z ATP wytworzonego w glikolizie i cyklu Krebsa
- energią pochodzącą z hydrolizy ATP, produkowanego przez syntazę ATP
- potencjalną energią protonów wędrujących w łańcuchu oddechowym
- energią elektronów przekazywanych pomiędzy kolejnymi elementami łańcucha oddechowego

Ćwiczenie 4

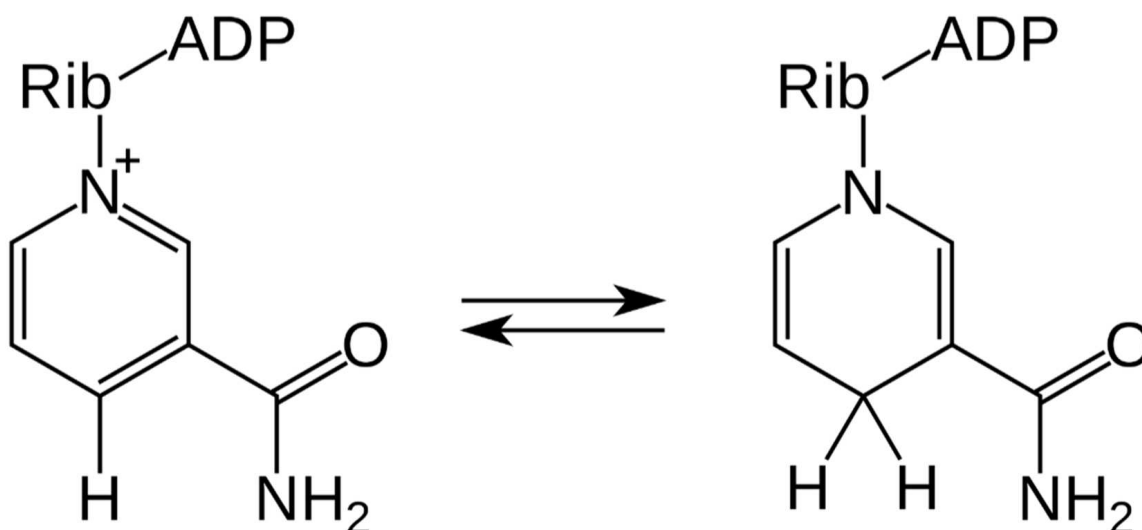
Odnosząc się do informacji do ćwiczenia 3 i własnej wiedzy, oceń prawdziwość zdań dotyczących przekształceń energii w łańcuchu oddechowym.

	Prawda	Fałsz
Energia elektronów przepływających przez łańcuch oddechowy przekształcana jest w energię gradientu elektrochemicznego (protonomotorycznego).	☐	☐
Powstawanie wiązania wysokoenergetycznego pomiędzy ADP a resztą kwasu ortofosforowego(V) jest reakcją redoks.	☐	☐
Elektrony przemieszczają się w łańcuchu oddechowym w kierunku wzrastającego potencjału oksydoredukcyjnego, co oznacza, że ich energia wzrasta.	☐	☐
Kompleksy białkowe przenoszące elektrony w łańcuchu oddechowym zwiększają swój stopień utlenienia przez przyłączenie transportowanego elektronu.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Poniższy schemat opisuje przemiany redoks zachodzące między dwiema postaciami dinukleotydu nikotynoamidoadeninowego (NAD⁺/NADH). Odnosząc się do schematu, zaznacz poprawne określenia w tekście pod schematem.

Reakcje redoks dinukleotydu nikotynoamidoadeninowego. Rib – ryboza.

Źródło: Fvasconcellos, wikimedia.org, domena publiczna.

Postać opisywanego nukleotydu mająca cząsteczkowy ładunek dodatni jest postacią

utlenioną

zredukowaną

. Dehydrogenacja związków organicznych prowadzi do

powstania

NAD⁺

NADH

, widocznego na schemacie po stronie

prawej

lewej

. Postać dinukleotydu nikotynoamidoadeninowego, przekazująca elektrony na

łańcuch oddechowy, to

NAD⁺

NADH

.

Ćwiczenie 6

Poniższa tabela przedstawia niektóre produkty kompletnego utleniania biologicznego 1 mola cząsteczek glukozy. W wyniku chemicznego spalania 1 mola cząsteczek glukozy w warunkach laboratoryjnych uzyskuje się 2872 kJ energii. 1 mol cząsteczek ATP niesie w sobie energię o wartości 30,55 kJ.

Nazwa etapu	Wybrane produkty
glikoliza	2 ATP
	2 NADH
oksydacyjna dekarboksylacja pirogronianu	2 NADH
cykl Krebsa	2 ATP
	2 FADH ₂
	6 NADH

Na etapie łańcucha oddechowego dochodzi do przemian energetycznych, które skutkują wytworzeniem ATP. Po przeliczeniu udział 1 mola cząsteczek NADH skutkuje wytworzeniem 2,5 mola cząsteczek ATP, a 1 mola cząsteczek FADH₂ – 1,5 mola cząsteczek ATP.

Na podstawie tych informacji i własnej wiedzy zaznacz wśród podanych niżej prawdziwe stwierdzenia.

- Produktem biologicznego utleniania glukozy jest CO_2 , w którym węgiel znajduje się na wyższym stopniu utlenienia niż w glukozie.
- Produkty glikolizy i cyklu Krebsa dostarczają ostatecznie takiej samej ilości energii.
- Jedna cząsteczka FADH_2 dostarcza sumarycznie mniej energii niż jedna cząsteczka NADH .
- Rozerwanie wiązania wysokoenergetycznego między resztami fosforanowymi w ATP dostarcza więcej energii w przypadku, gdy powstało ono przy udziale NADH (a nie FADH_2).

Ćwiczenie 7

Skorzystaj z informacji do ćwiczenia 6 oraz własnej wiedzy i oblicz wydajność biologicznego utleniania glukozy. Załóż, że wydajność wynosiłaby 100 proc., gdyby ilość energii z biologicznego utleniania 1 mola cząsteczek glukozy była identyczna jak uzyskana w wyniku spalania 1 mola cząsteczek glukozy w warunkach laboratoryjnych.

Ćwiczenie 8

Przeanalizuj zawartość poniższych tabel. Tabela 1 przedstawia reakcje zachodzące podczas pierwszych etapów chemosyntezy, przeprowadzanej przez różne gatunki bakterii siarkowych, oraz energię (mierzoną w kJ) wytwarzaną w tym czasie. Tabela 2 prezentuje stopnie utlenienia osiągnięte przez siarkę w związkach chemicznych i w czystym pierwiastku.

Tabela 1

Reakcja I etapu chemosyntezy	Energia uwolniona w I etapie chemosyntezy
$2\text{H}_2\text{S} + \text{O}_2 \rightarrow 2\text{H}_2\text{O} + 2\text{S}$	ok. 273 kJ
$2\text{S} + 2\text{H}_2\text{O} + 3\text{O}_2 \rightarrow 2\text{H}_2\text{SO}_4$	ok. 1193 kJ

Tabela 2

Wzór związku lub pierwiastka	Stopień utlenienia siarki
H_2SO_4	VI
S	0
H_2S	-II

Na podstawie danych zawartych w tabelach sformułuj wniosek dotyczący wpływu zmiany stopnia utlenienia siarki na ilość energii uwalnianej w pierwszym etapie chemosyntezy bakterii siarkowych. W odpowiedzi zawrzyj informację o typie reakcji, jakiej ulega siarka (utlenianie lub redukcja).

Dla nauczyciela

Autor: Anna Juwan

Przedmiot: biologia

Temat: Przenoszenie energii w reakcjach redoks

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego – kształcenie w zakresie rozszerzonym

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Energia i metabolizm.

2. Przenośniki energii oraz protonów i elektronów w komórce. Uczeń:

2) przedstawia znaczenie NAD^+ , FAD, NADP^+ w procesach utleniania i redukcji.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym są reakcje redoks;
- przedstawia budowę i funkcje nukleotydu FAD;
- przedstawia budowę i funkcje nukleotydu NAD.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem komputera;

- rozmowa kierowana;
- ćwiczenia interaktywne;
- gra dydaktyczna;
- praca z filmem.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią w sekcji „Film samouczek”.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte w sekcji „Wprowadzenie” cele zajęć. Prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu.
2. **Wprowadzenie do tematu.** Nauczyciel pyta uczniów:
  - Czym są reakcje typu redoks i na czym polegają?
  - Jakie związki występują w formie utlenionej i zredukowanej?
  - Jakie pełnią funkcje?Uczniowie udzielają swobodnych odpowiedzi.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z filmem samouczkiem pt. „Przenoszenie energii w reakcjach redoks”.**
Uczniowie samodzielnie wykonują polecenie 3 (wyjaśniają, co oznacza stwierdzenie, że pierwiastek znajduje się na pierwszym stopniu utlenienia). Następnie nauczyciel wyświetla film samouczek i uczniowie weryfikują swoją odpowiedź. Prowadzący zajęcia wyjaśnia ewentualne wątpliwości.
2. Uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenie nr 2 („Podaj nazwę reakcji charakterystycznej dla komórek miękkiszu asymilacyjnego, w której rolę uniwersalnego przenośnika elektronów i protonów pełni cząsteczka NADP. Zastanów się, czy NADP

jest w tej reakcji utleniaczem czy reduktorem”). Nauczyciel w razie potrzeby naprowadza ich na prawidłowe rozwiązanie.

- 3. Praca z tekstem.** Uczniowie na podstawie treści w sekcji „Podsumowanie” zapisują na kartkach minimum pięć pytań dotyczących tematu lekcji. Wybrana osoba zbiera pytania do urny. Uczniowie dzielą się na 5-osobowe grupy, losują pytania z puli i przygotowują odpowiedzi. Zespół, który jest gotowy, zgłasza się i przedstawia rezultaty swojej pracy. Pozostali uczniowie wraz z nauczycielem weryfikują poprawność odpowiedzi.
- 4. Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie wykonują ćwiczenia od 6 do 8 w sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.

Faza podsumowująca:

- Chętni lub wybrani uczniowie omawiają budowę NAD i FAD w kontekście reakcji typu redoks, wykorzystując grafiki z sekcji „Podsumowanie” wyświetlone na tablicy interaktywnej.
- Uczniowie rozwiązują ćwiczenie nr 4 (typu „prawda/fałsz”) z sekcji „Sprawdź się”. Następnie przygotowują podobne zadanie dla osoby z pary: tworzą trzy prawdziwe lub fałszywe zdania dotyczące tematu lekcji. Uczniowie wykonują ćwiczenie otrzymane od kolegi lub koleżanki.
- Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W tym kontekście dokonuje podsumowania najważniejszych informacji przedstawionych na lekcji oraz wyjaśnia wątpliwości uczniów.

Praca domowa:

- Wykonaj ćwiczenia 1, 2 i 3 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Jane B. Reece i in., „Biologia Campbella”, tłum. K. Stobrawa i in., Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2021.
- „Encyklopedia szkolna. Biologia”, red. Marta Stęplewska, Robert Mitoraj, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2006.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania filmu samouczka:

- Film samouczek można wykorzystać jako materiał służący powtórzeniu i utrwaleniu wiedzy uczniów.